

Odporúčaný
návod v 11 krokoch

Využitie behaviorálnych techník pri prevencii vzniku voľne pohodeného odpadu

FAKULTA SOCIÁLNYCH
A EKONOMICKÝCH VIED
Univerzita Komenského v Bratislave
Ústav verejnej politiky

Čo je behaviorálny výskum?

Behaviorálny výskum je nový, inovatívny prístup, ktorý skúma, akým spôsobom sa ľudia v bežnom živote rozhodujú a čo a ako ovplyvňuje ich správanie.

Hľadá spôsoby, ako primäť ľudí, aby robili lepšie rozhodnutia. Využíva „nudging“ (poštuchnutie) – čo je koncept, ktorý pomáha meniť správanie ľudí pozitívnym smerom bez využívania príkazov a zákazov.

Takýto výskum sa dá uplatniť aj pri riešení problému s voľne pohodeným odpadom v prírode alebo v uliciach miest a obcí. Pilotné projekty na predchádzanie vzniku voľne pohodeného odpadu sme realizovali v Ivanke pri Dunaji a na bratislavskom Štrkovi. V oboch lokalitách sme využili viaceré spôsoby, ktorými sme motivovali ľudí, aby odpadky neodhadzovali na zem.

Chcete aj vy vo vašom meste alebo obci naučiť ľudí, aby nehádzali odpadky na zem a nechcete pritom využívať rôzne zákazy a príkazy?

Pomocou tohto jednoduchého návodu zistíte, ako na to!

V návode nájdete aj praktické ukážky, ktoré ilustrujú, ako sme v oboch lokalitách projekt postupne realizovali.

Skrátený postup

- ☆ **1.** Určite si lokalitu a problém, ktorý chcete odstrániť
- ☆ **2.** Uskutočnite jednoduchý prieskum dotazníkovou formou alebo pozorovaním
- ☆ **3.** Zamyslite sa, či problém neviete odstrániť jednoducho
- ☆ **4.** Zostavte tím ľudí a stanovte si ciele
- ☆ **5.** Inšpirujte sa už realizovanými projektmi
- ☆ **6.** Vymyslite viacero návrhov a vyberte tie, ktoré budete realizovať
- ☆ **7.** Vytvorte podrobný plán realizácie projektu
- ☆ **8.** Definujte si metodiku merania a vyhodnocovania
- ☆ **9.** Odmerajte východiskový stav a pripravte sa na realizačné fázy
- ☆ **10.** Spustite realizačné fázy
- ☆ **11.** Vyhodnoťte projekt a stanovte si ďalšie kroky

1

Výber lokality

Trvanie: max. **2 dni**

Určite si lokalitu a problém, ktorý chcete odstrániť

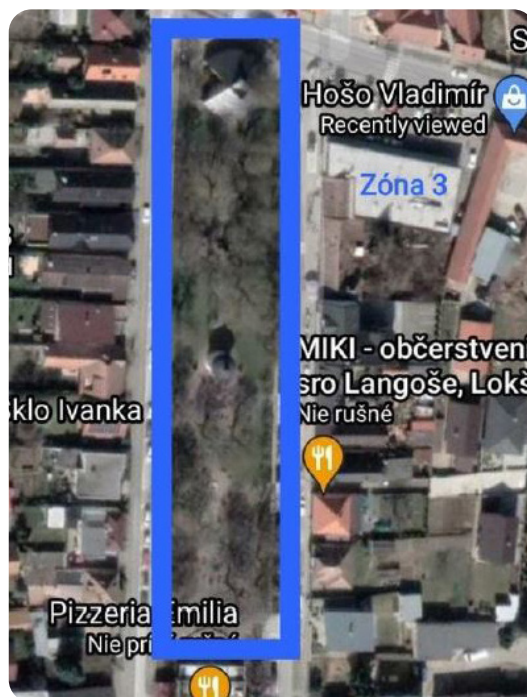
Zistite, kde vo vašom meste alebo obci máte problém s voľne pohodeným odpadom. Môže to byť detské ihrisko, obecný park alebo aj okolie pred bytovým domom.

Zamerajte sa na odpad, ktorý vás v danej lokalite trápi, či už sú to cigaretové ohorky alebo obaly od sladkostí.

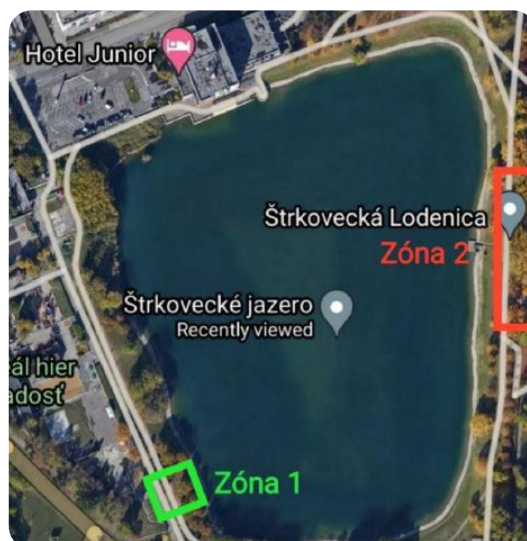
✿ Ivanka pri Dunaji

Na Nám. sv. Rozálie ľudia radi oddychujú, je tam detské ihrisko, večer sa na námestí stretáva mládež. Ľudia si na námestie nosia jedlo a nápoje z okolitých prevádzok, pričom po sebe zanechávajú odpad.

✿ bratislavské Štrkovecké jazero

Štrkovec je obľúbeným miestom na prechádzky, oddych aj šport. Najväčším problémom sú tu cigaretové ohorky.

3

Jednoduchšie riešenie

Trvanie: **1 deň**

Zamyslite sa, či problém neviete odstrániť jednoducho

Niekedy sa dá problém vyriešiť jednoduchšie, ako špeciálnou zmenou správania ľudí. Ak napríklad neporiadok na námestí vzniká preto, že tam chýbajú koše na odpad, alebo sú koše pravidelne preplnené, situáciu viete vyriešiť rýchlo a priamo, napríklad dohodou s príslušnou mestskou časťou alebo úradom. Po doplnení košov si nezabudnite zmerať, či sa množstvo odpadkov v okolí znížilo.

4

Pracovný tím a ciele

Trvanie: **2 dni**

Zostavte tím ľudí a stanovte si ciele

Ak sa problém nedá odstrániť jednoduchým spôsobom, zostavte tím z ľudí, ktorí vám budú pomáhať a budú pravidelne pracovať na riešení problému a dohodnite sa s nimi, koľko času mu budú venovať.

Mali by ste si tiež definovať ciele, ktoré chcete dosiahnuť. Ciele by mali byť konkrétne, merateľné, dosiahnuteľné, relevantné a časovo orientované.

✿ Ivanka pri Dunaji / bratislavský Štrkovec

Hlavným cieľom bolo zníženie množstva cigaretových ohorkov (Štrkovec) a odpadu z potravín (Ivanka pri Dunaji) v priestore mimo košov a zberných nádob, a to v oboch prípadoch **o 20 % za 4 mesiace**.

5

Inšpirácie

Trvanie: 2 dni

Inšpirujte sa už realizovanými projektmi

Urobte si na internete **prehľad o podobných projektoch na Slovensku** i v zahraničí a inšpirujte sa.

Pozrite si napríklad stránky:

www.behavioralnaverejnopolitika.sk

www.bi.team

✿ Príklad Londýn

Znižovanie množstva prilepených žuvačiek na chodníkoch.

✿ Príklad Kodaň

Upozornenie na najbližšie koše a znižovanie voľne pohodeného odpadu.

✿ Príklad Prievídza

Znižovanie množstva voľne pohodených cigaretových ohorkov.

6

Príprava návrhov

Trvanie: **2 dni**

Vymyslíte viacero návrhov a vyberte tie, ktoré budete realizovať

Vymyslíte a pripravte si návrhy jednotlivých techník. Vyberte tie, ktoré v lokalitách nainštalujete, a pomocou ktorých sa budete snažiť zmeniť správanie ľudí.

✿ bratislavský Štrkovec

- ☆ Nálepky s informáciou o počte krokov k najbližšiemu košu
- ☆ „Miesto činu“ – nálepky na zemi, ktoré upozorňovali na množstvo ohorkov a ich akumulčný efekt na chodníku
- ☆ Nálepky s informáciou o toxicite cigaretových ohorkov
- ☆ Hlasovací kôš na cigaretové ohorky

✿ Ivanka pri Dunaji

- ☆ Nálepky s informáciou o počte krokov k najbližšiemu košu a šípky od prevádzok k najbližšiemu košu
- ☆ Tabuľky pred vstupom na námestie s informáciou o počte košov v parku
- ☆ Úprava priestoru – vysadenie kvetov v nefunkčnej fontáne, do ktorej ľudia vyhadzovali odpadky
- ☆ Zapojenie okolitých gastro prevádzok, ktoré si na svojich dverách a oknách vylepili nálepky alebo umiestnili stojany s informáciou, že odpadky patria do koša
- ☆ Premaľovanie existujúcich košov

Takýmto spôsobom sme ľudí upozornili na bezprostrednú blízkosť košov a motivovali ich k tomu, aby odpadky a ohorky odhadzovali do koša.

7

Podrobný plán

 Trvanie: **1 deň**

Vytvorte podrobný plán realizácie projektu

Ak máte viacero návrhov, rozdeľte ich do viacerých fáz a dohodnite sa s partnermi, ktorí vám budú pomáhať (napríklad zberové spoločnosti, ktoré vám pomôžu so zbieraním odpadkov v lokalitách). Do projektu zapojte ľudí, ktorí sú ochotní venovať sa mu pravidelne a dlhodobo.

* Ivanka pri Dunaji / bratislavský Štrkovec

Nakoľko sme pripravili viacero návrhov, z ktorých sme väčšinu chceli otestovať, projekt sme rozdelili do troch fáz:

* 1. fáza

Pravidelné čistenie lokalít od voľne pohodeného odpadu pred samotnou inštaláciou návrhov - meranie východiskového stavu

* 2. fáza

Realizácia prvej sady návrhov

* 3. fáza

Pridanie druhej sady návrhov

Metodika merania

 Trvanie: **2 dni**

Definujte si metodiku merania a vyhodnocovania

Túto fázu netreba podceňovať – je dôležitá na to, aby ste vedeli neskôr odmerať účinnosť vášho zásahu.

V tejto etape si treba premyslieť, kto bude mať na starosti zber odpadkov a kto bude robiť meranie a vyhodnocovanie. Dôležité je vyčleniť si na tieto aktivity dostatočnú kapacitu.

Myslite na to, že pri vyhodnocovaní budete zohľadňovať aj iné externé faktory, ktoré môžu projekt ovplyvniť, ako napríklad počasie, voľné dni a iné.

✿ Ivanka pri Dunaji / bratislavský Štrkovec

Dohodli sme sa, že v oboch lokalitách budeme počas všetkých fáz pravidelne zbierať a merať množstvo voľne odhodnených odpadkov, ktoré budeme priebežne vyhodnocovať. Na záver uskutočníme ešte celkové vyhodnotenie.

Merania aj zber odpadkov sme robili dvakrát do týždňa: v piatok a pondelok ráno. Pre každú lokalitu sme v každej fáze navrhli minimálne osem takýchto meraní.

Pri meraniach sme sa vopred rozhodli, že vo výsledkoch zohľadníme počasie, víkend, letné prázdniny, plánované podujatia v lokalitách či obmedzenia spojené s COVID 19.

Potrebujete si určiť:

Čo chcete zistiť?

Čo by sa malo zmeniť/zlepšiť. Napríklad chceme znížiť množstvo cigaretových ohorkov o 20 %.

Čo a ako budete merať?

Môžete zbierať cigaretové ohorky v pravidelných intervaloch a rátať ich alebo môžete fotiť zónu s ohorkami na zemi a zrátať ich na fotografii

Ako často budete merania robiť?

Odporúčame robiť merania pravidelne: denne, týždenne, mesačne

Koľko meraní potrebujete spraviť?

Odporúčame v každej fáze urobiť aspoň 10 meraní

9

Východiskový stav

Trvanie: **3 týždne až mesiac**

Odmerajte východiskový stav a pripravte sa na realizačné fázy

Pred realizačnými fázami treba zistiť, aký je na lokalite stav s odpadom. To znamená, že na lokalite treba aspoň dvakrát do týždňa zbierať odpad, spočítať ho, evidovať. Takýchto čistení odporúčame spraviť v pravidelných intervaloch minimálne 10.

V tejto fáze si nakúpte potrebné materiály, ktoré budete potrebovať pri inštalácii jednotlivých návrhov (napríklad spreje, lepiace pásky) a vyrobte všetky pomôcky (nálepky, cedulky), ktoré budete v ďalších fázach inštalovať.

✿ Ivanka pri Dunaji / Štrkovec

V oboch lokalitách sme počas prvej fázy iba zbierali voľne pohodený odpad. Následne sme počítali množstvo vyzbieraného odpadu (na Štrkovci sme rátali množstvo cigaretových ohorkov, v Ivanke obaly z jedla) a priebežne evidovali a analyzovali.

Zbieranie odpadu sme robili **dvakrát do týždňa**.

V tejto fáze sme si vyrobili a pripravili všetky inštalčné pomôcky - nálepky, tabuľky, pripravili si hlasovací kôš s otázkou, objednali kvety a dohodli záhradníkov, kúpili spreje na chodník a výstražnú pásku.

10

Realizácia

Trvanie: **1 deň**

Spustite realizačné fázy projektu

Inštalujte jednotlivé prvky vo vybranej lokalite (oznamy, nádoby, koše, komunikačné materiály, značky,...). Nestačí však len inštalovať jednotlivé návrhy, potrebná je aj ich kontrola a údržba. Nálepky alebo tabuľky môže poškodiť počasie, ľudia alebo čas. Pamätajte, že poškodené inštalácie môžu mať úplne opačný efekt. Preto ich treba pravidelne kontrolovať a opravovať.

Následne začnite **priebežne merať a vyhodnocovať výsledky.**

Pre úspešné zvládnutie projektu je dôležité dodržať vopred stanovenú metodiku merania. Aj počas realizačnej fázy je potrebné zbierať voľne pohodený odpad v lokalite minimálne dvakrát do týždňa. Odpad treba merať s rovnakou pravidelnosťou, ako to bolo pri meraní východiskového stavu. Následne vyzbieraný odpad spočítajte a zaevidujte.

Niektoré dáta z meraní môžu mať extrémne vysoké alebo nízke hodnoty, ktoré budú skresľovať účinnosť techniky. Väčší počet meraní preto zvýši aj presnosť výsledku. Skúste spraviť minimálne 10 meraní na každú fázu alebo ešte lepšie – 20 meraní.

⚠ Nezabudnite!

Dôležité je výsledky priebežne merať a vyhodnocovať, aby ste mohli zhodnotiť, ktoré návrhy fungovali, a ktoré nie. Po dokončení každej fázy spravte ešte celkové vyhodnotenie.

✂ Ivanka pri Dunaji / bratislavský Štrkovec

Počas realizačnej fázy sme zbierali a vyhodnocovali voľne pohodený odpad dvakrát do týždňa. Jednotlivé inštalácie sme pravidelne kontrolovali a poškodené nálepky sme prelepovali.

Vyzbierané množstvo odpadu sme rátali a priebežne vyhodnocovali.

11

Vyhodnotenie

Trvanie: **1 deň**

Vyhodnotte projekt a stanovte si ďalšie kroky

Nezabudnite na záver spraviť celkové vyhodnotenie a porovnať si jednotlivé fázy, aby ste vedeli s istotou určiť, ako úspešný bol váš projekt.

Po celkovom vyhodnotení výsledkov sa rozhodnite, ako budete ďalej pokračovať. Treba myslieť na to, že niektoré techniky nemusia mať dlhodobý efekt, a preto ich treba po čase obmeniť. Niekedy stačí zmeniť len obsah – napríklad vymeniť otázku a možnosti odpovede na hlasovacom koši alebo vymeniť nálepky s informáciou o vzdialenosti k najbližšiemu košu za šípky. Takéto zmeny sa potom rátajú ako nové inštalácie. Ak robíte viacero realizačných fáz, tak pri hodnotení druhej a každej ďalšej fázy majú na výsledok kumulatívny vplyv aj predchádzajúce realizačné fázy.

Ivanka pri Dunaji / bratislavský Štrkovec

Na všetkých lokalitách sa znížilo množstvo voľne pohodeného meraného odpadu:

Štrkovec juhozápad

-74 %

Štrkovec Lodenica

-61 %

Ivanka pri Dunaji, Nám. sv. Rozálie

-28 %

Pripravte sa na to, že na celý behaviorálny projekt potrebujete dostatok času. Čas vám zaberie vymýšľanie návrhov, nastavovanie plánov, ale i samotná príprava a realizácia. Výsledky sa nedostavia zo dňa na deň. Avšak zvyčajne stoja za to!

**Želáme
vám veľa
úspechov!**

**Máte
otázky?**

Ozvíte sa nám na:
marketing@envipak.sk

Pod
záštitou

**MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

ENVI - PAK, a.s.
Galvaniho 15/A
821 04 Bratislava 2
T: +421 2 333 227 10
E: envipak@envipak.sk

www.envipak.sk
www.vezmisi.ma
www.triedime.sk
www.zodpovednaspolocnost.sk